

מראי מקומות - מועד קטן

כג:

א. אוכל בבית אחר

פרש"י בברכות (יז): שהוא משום לועג לרש. וכ' הט"ז (יז"ד שם"א, א') דמה שלא אסרו גם באחר לאכול לפני המת מטעם זה, היינו משום דדוקא בחייב בקבורתו יש חשש במה שאינו עוסק בקבורתו, ויושב לאכול לפני המת, דהוא לועג לרש. אולם ע' **בפתחי תשובה** (ב') שדייק ממש"כ הש"ך (ג') דאף בשבת אסור, אלמא דאי"ז שייך כלל להא דחייב לעסוק בקבורתו, דהא בשבת אין לעסוק בקבורתו כלל, ולכן כ' דס"ל להש"ך דאף אחר אסור באכילה בפני המת.

ב. ואין מברך

פרש"י בברכות (יז): ואינו צריך לברך ברכת המוציא. והעיר בשו"ת **מנחת שלמה** (א, י"ח, ח'), הא אונן חייב בכל איסורים שבתורה, וכיון דהמחייב של ברכת הנהנין הוא משום דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה, א"כ למה אין האונן מצווה בזה. וכ' להוכיח מזה דודאי עיקר חיוב הברכה הוא משום דחייבו חכמים להודות ולהלל לד' קודם שהוא אוכל ושותה, וחיוב זה הוא מסברא, משום מדת דרך ארץ, וכמו דחייבו חכמים לברך בברכת המצוות. אלא ההבדל הוא רק בזה, דאילו גבי ברכת המצוות לא אלמוהו כ"כ להחייב עד כדי כך שיהא אסור לעשות מצוה בלא ברכה, ושפיר מותר להניח תפילין באמצע התפילה ולברך אח"כ, משא"כ גבי ברכת הנהנין אלמוהו רבנן לחיוב הברכה, ואמרו דכל זמן שלא בירך הו"ל כאילו גזל או מעל.

ג. ואין מברכין עליו

הק' הר"ש בדמאי (א, ד'), אם הפירוש בהא דאינו מברך הוא דאינו חייב לברך (וכמש"כ רש"י בברכות שם), א"כ מהו החידוש דאין מברכין עליו, הא אינו חייב לברך כלל. ולכן פי' הר"ש דכל הברייתא מיירי בענין להוציא אחרים, דהיינו דאין האונן מברך להוציא אחרים, וגם אין אחרים מברכין להוציאו (ומסתמא משום דיש לו לאכול בדד, וכמו בסעודה מפסקת קודם ט' באב), אבל הוא ודאי חייב לברך, ולכן לא נקט לשון פטור, וכמו שכ' לענין תפילין ותפילה וק"ש (ואולי החילוק בין ברכות ובין שאר מצוות הוא משום דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, וע' לעיל).

ד. ופטור מק"ש

פרש"י בברכות (יז): לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו, ודומה לחתן דפטור משום טירדא דמצוה. אבל תוס' שם הביאו מהירושלמי שהביא דרשה דלמען תזכור וכו' כל ימי חייו, ימים שאתה עוסק בחיים, ולא ימים שאתה עוסק במתים. וכ' ר' יונה שם דלפי טעם של רש"י יוצא דאם רוצה

להחמיר על עצמו דיכול להחמיר ולקרות, אבל כ' דמכל הסוגיא לא משמע כן, אלא משמע דאסור, והביא דגם בירושלמי מבואר דאסור להחמיר, ומשום כבודו של מת [עוד הביא טעם אחר בהירושלמי, דאין מי שישא משאו, וכ' דלפי טעם זה הו"ל להיות מותר היכא שיש מי שישתדל בן], וכמו שהביאו תוס' כאן לענין ברכה, דאינו רשאי להחמיר על עצמו ולברך, משום כבוד המת.

ולדינא, כ' השו"ע (או"ח ע"א, א') דמי שמת לו מת פטור מק"ש ומתפלה, ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי, אלא שאם יש מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה, ורצה להחמיר על עצמו ולקרות, אין מוחין בידו. וע' במ"ב (ס"ג ק') שהביא מרעק"א שם דאפי' אם קורא אינו יוצא וצריך לחזור ולקרות אם נקבר המת קודם סוף זמן ק"ש.

ה. ופטור מק"ש וכו'

העיר בשו"ת **מהרש"ל** (ע'), הא אי' בברייתא דמי שהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת, יכול יטמא, אמרי' שלא יטמא, יכול אף למת מצוה, וכו'. וק', איך הולך למול את בנו ולשחוט את פסחו, הרי אונן הוא, ופטור מכל המצוות. והוכיח מזה שיש מצוות דאף האונן מחוייב בהם, כגון מילת בנו, שהוא חל עליו בפרט, וגם יש לו זמן מסויים לקיימו, בזה אין האונן פטור [כיון שיש אחרים שיכולים לטפל במתו] (וצ"ע הגדר בזה, מה חשיב מצוה שמוטלת עליו בפרט, הרי כל מצוה שבגופו לכאן מוטלת עליו בפרט, וצ"ע).

אולם ע' **בעמק ברכה** (אנינות ואבלות ה'), שכ' ליישב קו' המהרש"ל באור"א. דהיינו, דכיון דיסוד הפטור של האונן ממצוות הוא משום דצריך לעסוק במת, א"כ י"ל דכל הפטור הוא רק היכא דעדיין אינו מוכן לעשות איזה מצוה אחרת, אבל אם כבר מוכן לעשות איזה מצוה אחרת, אז י"ל דצריך לבחור איזה מצוה לעשות תחלה, ואמרו חז"ל דבכה"ג יש לבחור מצות מילה או פסח, קודם מצות העסק במתו, וממילא אין האנינות חלה עליו כלפי מצוה זו. וכ' דלפי"ז יש להכריע מה שנח' הפוסקים (ע' **שערי תשובה** או"ח ע"א) במי שהתחיל להתפלל ונעשה אונן, אם לגמור תפלתו אם להפסיק, דלפי הנ"ל ודאי צריך לגמור תפלתו.

ו. ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין

כ' ר' יונה (בריש פ"ג דברכות) דלא קאמר וחייב לאכול בשר ולשתות יין, משום שאין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בשבת, אלא יכול לאכול מה שירצה, ובלבד שמכוין למצוה. ומה שבחול אסור לאכול בשר ויין כל זמן שהוא אונן, פי' ר' יונה שהוא משום דחיישינן שמא ילך אחר תענוגיו, ויתעצל

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - מועד קטן

כג: (המשך)

ח. וע"כ לא קאמר ר"ג התם דאכתי לא חל אבילות עלי' אבל הכא, דחל אבילות עלי', ה"נ ע' באבי עזרי (שמחות א', ב'), שהביא תשו' מדרוש וחיידוש רעק"א, שהביא מש"כ הרמב"ן בתורת האדם, דכל דיני אבילות נוהגין גם קודם קבורה, ורק התירו אלו דברים שלא יהא נפסד עסקו במת. והק' רעק"א, א"כ מה הדיחוי של הגמ' כאן, הא כבר באנינות חלו עליו כל דיני אבילות, ואיך שייך לומר דאם ר"ג מקיל באנינות, דמ"מ יחמיר ויאסור תשמיש באבילות. וביאר האבי עזרי שיש ב' דינים נפרדים. (א) מה שחייל דיני אבילות קודם הקבורה, אף שאין זמן זה חלק מימי האבילות, היינו משום דסכ"ס הרי מתו מוטל לפניו. (ב) מה שחייל דיני אבילות אחר הקבורה, זהו "ימי אבילות", ואי"ז מדין מתו מוטל לפניו כלל. וא"כ, בשבת, שאין שייך מצב של מתו מוטל לפניו, דהא אין עוסקים במת בשבת, בזה אין נוהגים שום הנהגת אבילות, וגם דברים שבצנעא בכללם. אבל כשכבר התחילו ימי אבילות, אז שבת, כיון דעולה בהם, הוי שפיר חשיב א' מימי אבילות, ואף שאינו נוהג בשאר דיני אבילות, כיון שאין אבילות בפרהסיא בשבת, מ"מ שפיר שייך לחייבו בדברים שבצנעא.

מלקוברו. ומה שלא אסרוהו גם בנעילת הסנדל, היינו משום שאם ילך יחף, לא יהי' יכול ללכת לכאן ולכאן להשתדל בקבורתו.

ז. תשמיש המטה איכא בינייהו

פרש"י בברכות (יח.), לר"ש [הגירסא שם הוא רשב"ג] חייב אבל בעונה בשבת. וע' בר' יונה (בברכות שם) שהביא מח' הראשונים בזה, דמשמ' דהרי"ף הביא דנח' התנאים בזה, דת"ק ס"ל דאונן אסור לשמש מטתו, משום דתשמיש המטה הוי קלות ראש בפני המת, ורשב"ג ס"ל דחייב הוא בעונה, אבל אין לו לשמש טפי להנאתו. אבל מר' יוסף הלוי הביא דהמח' היא בענין רשות וחובה, דת"ק ס"ל דחייב בכל מצוות האמורות בתורה, אלא דאינו מחויב לשמש מטתו, והרשות בידו לשמש אם ירצה, ורשב"ג חולק וס"ל דגם חייב הוא בעונתו. אולם הביא ר' יונה דבירושלמי מבואר דפלוגתייהו הוא גם לענין אם מותר לשמש, וא"כ נמצא דנח' אם תשמיש אסור הוא או חובה.